

Съфинансирано от
Европейския съюз

ВРЪЗКАТА МЕЖДУ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ, МИГРАЦИЯТА И ТРАФИКА НА ХОРА

Борислав Мавров, Илияна Семерджиева

европейскиинститут

София, 2026

1. Въведение

В реалността на XXI век, който се характеризира с дълбоки икономически взаимовръзки и взаимозависимости, свързаност на глобално ниво благодарение на интернет и новите технологии, както и с нарастващото въздействие на изменението на климата като трансгранично екологично предизвикателство, проблемите, пред които е изправено човечеството, стават все по-сложни. Освен това те все по-често се преплитат, като често това води до тяхното взаимно подсилване. Разбирането на тези взаимовръзки е от съществено значение за формулирането на ефективни политики в отговор на съвременните предизвикателства.

Изменението на климата е широко признато като една от най-сериозните и дългосрочни заплахи за глобалното общество. То представлява многоизмерен феномен, свързан с почти всеки друг основен проблем. Макар някои от тези връзки да са добре документирани и отразени в политиките, други остават недостатъчно изследвани и отчетени от вземащите решения. Връзките между изменението на климата, миграцията и трафика на хора са разнообразни, многопосочни и трудно могат да бъдат разграничени от по-широките геополитически, социални и екологични динамики. Въпреки това е от съществено значение този комплекс от взаимовръзки да бъде разплетен, да се идентифицират най-значимите му аспекти и да се оцени как подобен анализ може да допринесе за по-ефективни политики и практически мерки срещу престъпните мрежи, които подкопават основните права на най-уязвимите групи от населението. Това представлява основната цел на настоящата публикация.

Статията също така разглежда допълнителни взаимовръзки с цел да допринесе за по-задълбочено разбиране на този комплекс, включително чрез прилагането на системния подход. Въпреки че сложността на тези явления и техните взаимодействия ограничава обхвата на настоящия преглед, той има за цел да предостави основа за по-нататъшни изследвания и да подкрепи разработването на по-интегрирани и ефективни политики.

2. Поглед назад към историята на трите феномена

2.1. Миграция

Миграцията е присъща характеристика на човечеството - естествен и неизбежен феномен. Както отбелязва William Lacy Swing, бивш генерален директор на миграционната агенция на Организацията на обединените нации (ООН) - Международна организация по миграция (МОМ), миграцията е „най-старият и най-ефективен механизъм в историята за преодоляване на бедността, естествен човешки отговор на предизвикателствата и фактор, улесняващ създаването на по-големи възможности“ (Swing, 2016).

Към настоящия момент в международното право не съществува правно установена дефиниция на понятията „миграция“ или „мигрант“. МОМ дефинира „миграция“ като „придвижване на лица далеч от тяхното обичайно място на пребиваване, независимо дали през международна граница или в рамките на една държава“, а „мигрант“ като „лице, което се премества от своето обичайно място на пребиваване - в рамките на една държава или през международна граница, временно или постоянно, и по различни причини“ (IOM, 2019).

2.1.1. Екологична миграция и климатична миграция

Сред различните причини, които подтикват хората към миграция, са екологичните фактори и условията на живот, които те формират. Международната организация по миграция (2019) дефинира „екологична миграция“ и „климатична миграция“ по сходен начин, като разглежда последната като подкатегория на първата. Подобно на по-широкото понятие „миграция“, нито една от тези концепции няма правно измерение, като и двете се използват от МОМ като работни определения.

Environmental migration

Придвижванетона лица или групи от лица, които - предимно поради внезапни или постепенни **промени в околната среда, неблагоприятно засягащи техния живот или условия на живот** - са принудени да напуснат своето обичайно място на пребиваване или избират да го направят, временно или постоянно, като се придвижват в рамките на своята държава или извън нея.

Climate migration

Придвижването на ли-це или групи от лица, които - предимно поради внезапни или постепенни **промени в околната среда, дължащи се на изменението на климата** - са принудени да напуснат своето обичайно място на пребиваване или избират да го направят, временно или постоянно, в рамките на една държава или през международни граници.

Климатичните промени винаги са били основен двигател на миграцията, тъй като животът на Земята отдавна е формиран от климата (Tandon, 2024). Уникалният климат на Земята, регулиран от въглеродния цикъл, е ключовият фактор, който позволява съществуването на водата в различни агрегатни състояния, създавайки стабилната среда, необходима за възникването на живота - равновесие, което не се наблюдава на нито една друга позната планета (Intergovernmental Panel on Climate Change, 2007, p. 126). Биологичните видове, включително Homo Sapiens, еволюират в отговор на заобикалящата ги среда и когато условията се променят, те трябва или да се адаптират към промените, или да се придвижат към райони, които предлагат подходящи условия за живот (Tandon, 2024). В този смисъл нито екологичната, нито климатичната миграция представляват ново явление.

2.2. Климатични промени

Климатът на Земята е претърпял множество промени през своята история. Наблюдавани са както ледникови епохи, така и по-топли периоди, като и двата типа периоди са се развивали и продължавали в рамките на хилядолетия (NASA, 2024). Изменението на климата, както се разбира днес в научния, политическия и обществения дискурс, се отнася до антропогенното изменение на климата, причинено от прекомерните емисии на парникови газове в резултат на човешка дейност през последните два века (Intergovernmental Panel on Climate Change, 2007, p. 3–4). Рамковата конвенция на ООН за изменението на климата (United Nations Framework Convention on Climate Change), подписана през 1992 г. от 198 страни, е първият международноправен документ, който признава антропогенното изменение на климата, като го дефинира като „изменение на климата, пряко или непряко свързано с човешка дейност, което променя състава на глобалната атмосфера и което се явява в допълнение към естественото вариране на климата, наблюдавано за сравними периоди от време".

Както се посочва в доклада на Междуправителствения панел по изменение на климата (IPCC[1]) от 2007 г., увеличаването на концентрациите на парникови газове в атмосферата през последните два века се е случило както с темпове, така и в мащаби, които с голяма вероятност[2] са безпрецедентни поне за последните 10 000 години. Това е довело до нарастване както на честотата, така и на интензивността на внезапни бедствия - екстремни метеорологични и климатични явления - като температурни екстремуми, горещи вълни, наводнения, суши, интензивни валежи и бури (Seneviratne et al., 2021). В същото време по-широките процеси на изменение на климата водят до постепенни екологични промени, включително покачване на морското равнище, повишаване на температурите, подкиселяване на океаните, отстъпване на ледниците и свързаните с това последици, засоляване, деградация на земите и горите, загуба на биораз-

нообразие и опустиняване (United Nations Framework Convention on Climate Change, 2012).

Антропогенните емисии на парникови газове нарушават деликатния баланс на глобалната екосистема, създавайки риск за живия свят. Тъй като климатът е фундаментално условие за живота на Земята, а социалните системи са по своята същност зависими от екосистемите, промените в околната среда оказват въздействие върху населението както чрез засилване на съществуващи социални проблеми, така и чрез възникването на нови. С нарастването на въздействията от изменението на климата последиците от него все по-често се преплитат с основни глобални предизвикателства, включително трафика на хора.

2.3. Трафик на хора

Трафикът на хора, често определян като „съвременно робство", представлява едно от най-тежките нарушения на човешкото достойнство и правата на човека. През последните години броят на установените жертви значително се е увеличил в световен мащаб. Макар това отчасти да отразява подобрените способности за разкриване на престъплението от страна на компетентните органи, то също така свидетелства за нарастващи уязвимости в обществата и социалните системи, които позволяват тази форма на организирана престъпност да продължава да съществува, създавайки риск за глобалната сигурност.

Това явление датира от най-ранните етапи на човешката история, развивайки се от системи на принудителен труд в древните общества до мащабната трансатлантическа търговия с роби (XVI–XIX век), а след премахването на робството - до съвременни форми на експлоатация, включително трафик на хора (Giovagnoni & Van Schooneveld, 2022).

Според Протокола от Палермо трафикът на хора означава „наби-

рането, транспортирането, прехвърлянето, укриването или приемането на хора чрез заплаха или използване на сила или други форми на принуда, отвличане, измама, заблуда, злоупотреба с власт, или злоупотреба с положение на зависимост, или чрез даване или получаване на пари или облаги, за да се получи съгласието на лице, упражняващо контрол върху друго лице, когато се извършва с цел експлоатация. Експлоатацията включва, като минимум, експлоатацията на други хора за проституция или други форми на сексуална експлоатация, за осъществяване на принудителен труд или услуги, за поставяне в робство или в положение сходно на робство, подчиненост или отнемане на телесни органи".

Въпреки че робството е формално премахнато в световен мащаб до XX век и международните усилия за борба с трафика на хора са се разширили, това явление продължава да съществува, като се адаптира към съвременните глобални динамики и използва правни празноти, социално-икономически уязвимости и технологични развития. Нарастват доказателствата, че влошаването на състоянието на околната среда и изменението на климата се преплитат със съществуващите уязвимости - като бедността и климатичната миграция - и ги усилват, като по този начин увеличават риска засегнатите групи от населението да бъдат експлоатирани и въвлечени в трафик.

3. Връзката между климатичните промени, миграцията и трафика на хора

3.1. Термини, използвани в контекста на мобилност поради изменението на климата

Мобилността на хора, провокирана от промените в климата, е довела до използването на термините „климатичен мигрант“, „климатичен бежанец“ и „разселено лице“ в публичния дискурс, академичната литература, медиите и понякога дори в политиките (в някои региони), често по взаимозаменяем начин. Въпреки това тези термини се различават съществено както по значение, така и по правен статус.

3.1.1.Климатични бежанци

Терминът „климатичен бежанец“ не е признат в международното право. Конвенцията за статута на бежанците от 1951 г. и нейният Протокол от 1967 г., които предоставят международно признатото определение за бежанец, не включват екологични или климатични фактори като основание за предоставяне на бежански статут. Първоначално Върховният комисариат на ООН за бежанците (UNHCR) критикува термина „климатични бежанци“ с оглед на това, че размива границите между дефиницията за бежанец съгласно Конвенцията от 1951 г. и популярните представи за бежанците в обществения дискурс (Apap & Harju, 2023).

По-късно, през 2019 г., ръководителят на отдела „Миграция, околна среда и климатични промени“ (Migration, Environment And Climate Change; MECC) към МОМ - Дина Йонеско - заявява, че включването на „климатични бежанци“ в Конвенцията от 1951 г. не само би я отслабило, но също така би отнело възможността за помощ и подкрепа на лица, принудително разселени поради причини, свързани с климата, които често не могат да докажат, че тяхното разселване е резултат от климатичните промени и техните последици (Ionesco, 2019).

На европейско ниво климатичните промени са признати в рамките на Европейската зелена сделка като „умножител на заплахи“ и фактор, водещ до нестабилност, който допринася за миграцията и принудителното разселване на засегнатото население (European Commission, 2019). През 2018 г. Европейската комисия предложи създаването на фонд за убежище, миграция и интеграция, насочен към справяне с първопричините за нерегламентираната миграция, включително недостатъчно развитие, демографски натиск, ограничени икономически възможности, климатични промени и неравенство. Тази инициатива е свързана с новия Пакт за миграция и убежище от 2020 г., който цели да засили системите за убежище и да подобри интеграцията на мигрантите. Въпреки това Пактът не признава климатичните промени като правно основание за миграция или като валидна причина за предоставяне на убежище. Макар редица развиващи се страни да призовават за признаване на климатичните мигранти като бежанци, някои държави членки на ЕС не подкрепят този подход. Вместо това ЕС се фокусира върху справянето с първопричините за климатичната миграция и насърчава глобални действия в областта на климата — например чрез Европейската зелена сделка и прилагането на Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие до 2030 г., която цели повишаване на устойчивостта към последиците от изменението на климата (Apap & Harju, 2023).

3.1.2. Вътрешно разселени лица

Друг термин, използван в контекста на климатичната мобилност, е „вътрешно разселено лице“ (internally displaced person; IDP). Вътрешно разселените лица са „лица или групи от лица, които са били принудени или задължени да напуснат домовете си или местата си на обичайно пребиваване, по-специално в резултат на или с цел да избегнат последиците от въоръжен конфликт, ситуации на широко разпространено насилие, нарушения на правата на човека или природни или причинени от човека бедствия, и които не са преминали международно призната държавна граница.“

Това определение е установено в Ръководните принципи на ООН за вътрешното разселване, които представляват основната международна рамка за защита на такива лица. Въпреки това те не са правно обвързващи, макар авторитетът им да е широко признат предимно защото се основават на международното хуманитарно право и правата на човека.

Основната разлика между бежанците и вътрешно разселените лица е, че последните остават граждани или лица, чието обичайно местопребиваване е собствената им държава, и като такива имат право на всички гаранции и защити. Следователно основната отговорност за тяхната защита остава на националните власти.

3.1.3.Климатични мигранти

Въпреки че климатичната миграция е предимно вътрешна, някои принудително разселени лица преминават международни граници и стават външно разселени. И макар темата често да присъства в международните преговори, липсата на официална дефиниция и правно признаване води до ограничена защита за засегнатите лица, което допълнително задълбочава тяхната уязвимост (Apap & Harju, 2023).

Както беше посочено по-горе, климатичният мигрант е лице, което е принудено или избира да напусне мястото си на обичайно пребиваване, временно или постоянно, в рамките на дадена държава или през международни граници, главно поради внезапни или постепенни екологични промени, свързани с изменението на климата.

Могат да се разграничат две основни форми на човешка мобилност в зависимост от характера на екологичната промяна. Внезапните събития (като наводнения, бури и горски пожари) обикновено водят до вътрешно разселване, поставяйки засегнатите лица в категорията на вътрешно разселените лица. За разлика от тях, бавно настъпващите процеси (като повишаване на температурите и мор-

ското равнище) по-често се свързват с миграция, която представлява по-широка категория, включваща както вътрешно, така и трансгранично движение.

Миграцията може да бъде принудителна или доброволна, тъй като хората реагират както на внезапни сътресения, така и на постепенно влошаващи се условия на живот (Tandon, 2024). В този смисъл миграцията може да се разглежда като по-широка категория, в рамките на която вътрешното разселване представлява специфичен подтип.

За целите на настоящия текст терминът „климатична миграция“ ще се използва като обобщаващ както вътрешното, така и трансграничното разселване.

3.2. Въздействие на климатичните промени върху социално-екологичните системи

Климатичните промени (както под формата на постепенно настъпващи промени в околната среда, така и на екстремни метеорологични явления) оказват дълбоко въздействие върху социално-екологичните системи. Международният институт за околна среда и развитие (IIED), който провежда емпирично изследване върху взаимовръзката между климатичните промени, миграцията и трафика на хора в два района в Индия, отчита редица въздействия, които задълбочават съществуващите уязвимости сред засегнатите групи от населението, допринасяйки за миграция и впоследствие увеличавайки риска от трафик на хора.

Тези въздействия включват:

- отклонения в моделите на валежите и увеличаване на сушите, което намалява селскостопанската продуктивност; загуба на гори, което може да доведе до понижаване на нивата на подпочвените води и впоследствие да повлияе на земеделското производство; променящи се климатични условия, които увеличават раз-

пространението на болести и нашествия от вредители, като силно засягат добивите; намалена наличност на традиционни храни от горите и местните водни източници; всички тези фактори водят до хранителна несигурност и икономически затруднения;

- намаляване на природните ресурси, от които общностите зависят за икономическата си дейност и препитание;
- промени в хранителните вериги - например диви животни, които се хранят с ресурси, използвани от местните общности, което води до загуба на доходи;
- недостиг на вода поради продължителни сухи периоди, което затруднява задоволяването на основни нужди като пиене, готвене, къпане и почистване, както и засяга земеделието и други икономически дейности, зависещи от водата;
- загуби и щети по инфраструктурата, особено при екстремни метеорологични явления (Bharadwaj et al., 2022).

Тези примери илюстрират колко тясно са свързани екологичните и социалните системи и как екологичните смущения се превръщат в сериозни предизвикателства за местните общности. Те показват силната зависимост на социалните системи от екосистемите, което означава, че влошаването на състоянието на околната среда следва да бъде адресирано с по-голяма спешност. Ако не бъдат овладени, подобни въздействия не само подкопават основни човешки потребности, но и правата на човека, допринасят за несигурност и загуба на човешки животи и създават възможности за престъпни мрежи да се възползват от задълбочената уязвимост.

3.3. Въздействие на климатичните промени върху човешката мобилност

Климатичните промени се разглеждат като важен фактор, който оформя човешката мобилност в наши дни. Въпреки това, тъй като

миграцията е сложен процес, често е трудно да се идентифицира един-единствен фактор, който да обясни защо дадени лица или домакинства мигрират - независимо дали в рамките на една страна или през международни граници. Климатичните промени взаимодействат с редица други фактори - икономически, политически, демографски, социални и екологични - което прави решенията за миграция по своята същност многофакторни (Ionesco, 2019).

Въпреки това климатичните промени все по-често се разглеждат като значим двигател на мобилността, често описван като „умножител на заплахи“ - фактор, който задълбочава съществуващите уязвимости.

Един ясен индикатор за тази тенденция е нарастващият брой вътрешно разселени лица вследствие на климатични събития (Bharadwaj et al., 2022). Според Глобалния доклад за вътрешното разселване, през 2024 г. 9,8 милиона души са били разселени вследствие на бедствия, което е довело до 45,8 милиона вътрешни разселвания. Последната цифра показва, че голям брой лица са били разселвани многократно, често за кратки периоди. Забележително е, че броят на разселванията, свързани с бедствия през 2024 г., е почти двойно по-висок от средногодишния за последното десетилетие (Internal Displacement Monitoring Centre, 2025).

Въпреки че климатичната миграция е предимно вътрешна, някои принудително разселени лица преминават международни граници (Apap & Harju, 2023). Фактът, че климатичните промени не са признати в международното право като основание за убежище, липсата на данни за трансгранично разселени лица, както и тенденцията климатичните мигранти да използват нерегламентирани миграционни маршрути, затрудняват пълната оценка на въздействието на климатичните промени върху мобилността. В най-лошия сценарий се предвижда до 1,2 милиарда души да бъдат разселени до 2050 г. поради природни бедствия и други екологични заплахи (Institute for Economics and Peace, 2020).

Климатичната миграция е свързана със сериозни форми на експлоатация по поне три начина: (i) бавно настъпващи процеси (суши, провал на реколти); (ii) внезапни бедствия (наводнения, циклони); (iii) комбинирани ефекти между конфликти и явления, свързани с изменението на климата (Bharadwaj et al., 2022).

3.3.1. Внезапни бедствия

Внезапните бедствия са резултат от опасни събития, които възникват бързо или неочаквано. Такива са наводнения, циклони, торнадо, свлачища, горски пожари и др. В зависимост от тяхната тежест и уязвимостта на засегнатото население, те могат да доведат до временно или продължително разселване (United Nations High Commissioner for Refugees [UNHCR], n.d.).

Тези събития могат да причинят значителни щети върху реколти, добитък, земя, имущество и жилища. В такива ситуации общностите често нямат възможност да се адаптират на място, което прави миграцията единствена възможност за оцеляване, особено за хора без защитни механизми, които внезапно изпадат в бедност (Bharadwaj et al., 2022).

3.3.2. Бавно настъпващи бедствия

Бавно настъпващите бедствия се развиват постепенно - или в резултат на натрупващи се промени в продължение на много години, или поради увеличена честота или интензивност на повтарящи се събития (UNHCR, n.d.). Примери включват повтарящи се суши, крайбрежна ерозия, покачване на морското равнище, опустиняване и отстъпване на ледниците, като всички те застрашават поминъка, който е силно зависим от природни ресурси, например земеделие, животновъдство и рибарство (Bharadwaj et al., 2022). Постепенните екологични промени, особено когато са необратими, подкопават екосистемите и наличието на ресурси, като по този начин допринасят за хранителна несигурност и дългосрочна икономическа неста-

билност (Brouwer, 2025). Те отслабват способността на засегнатите лица да поддържат поминъка си, което често води до увеличаване на задлъжнялостта и бедността. В резултат на това домакинствата могат да бъдат мотивирани или принудени да обмислят миграция в търсене на по-добри икономически възможности. По този начин миграцията може да служи като стратегия за справяне, която позволява диверсифициране на поминъка (Bharadwaj et al., 2022). В допълнение, обикновено мерките за намаляване на риска от бедствия и програмите за социална защита са насочени предимно към внезапни бедствия поради тяхната по-голяма видимост и по-голямата спешност, с която се възприемат (Brouwer, 2025).

3.3.3. Пресечната точка между климатичните промени и конфликтите

Климатичните промени са широко признати като „умножител на заплахи“ от учени, представители на гражданското общество и политици, включително във връзка с мира и сигурността. МОМ също посочва, че климатичните промени могат да причинят или поне да допринесат за възникването на ситуации на конфликт и нестабилност, които впоследствие предизвикват миграционни потоци (IOM, 2016). Въпреки това степента на тяхното въздействие и характерът на рисковете, които пораждат, остават предмет на продължаващ дебат.

Фактът, че Съветът за сигурност на ООН свиква заседание само два месеца след като 197 страни по Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата се споразумяват за конкретна стратегия за прилагане на Парижкото споразумение от 2015 г. (United Nations, n.d.), подчертава нарастващата международна загриженост относно влиянието на климатичните промени върху сигурността и изтъква тяхното все по-голямо значение в глобалния политически дневен ред.

Следният пример илюстрира как сложни, взаимосвързани фактори могат да затруднят приписването на дадени резултати на

един-единствен фактор. В случая със Сирийската гражданска война, която предизвика една от най-тежките бежански кризи, конфликтът често е представян като „климатичен конфликт“ поради тежката суша в периода 2007–2009 г. Въпреки това доклад на Института към Университета на ООН за водите, околната среда и здравето оспорва тази широко разпространена интерпретация, като твърди, че кризата е била предизвикана основно от дългосрочни дефицити в управлението и неадекватни селскостопански и икономически политики, а не само от климатичните промени.

Стъпвайки на сателитни данни и теренни изследвания, проучването показва, че упадъкът в селските райони и изоставянето на земеделски земи са започнали много преди сушата, главно в резултат на съкращаване на субсидии, структурни неравенства и неустойчиви земеделски практики. Макар сушата да е била тежка, селскостопанският сектор на Сирия е показал устойчивост и дори е започнал да се възстановява малко преди избухването на войната. Миграцията преди 2011 г. в голяма степен е била обичайна стратегия за справяне, но се превръща в принудителна и трайна едва след началото на насилствения конфликт.

Докладът заключава, че определянето на Сирийската война като „климатичен конфликт“ прекалено опростява една сложна реалност и отклонява вниманието от по-дълбоки политически и икономически фактори, особено дефицитите в управлението (Von der Kammer et al., 2025).

Въпреки че конфликтът не може да бъде директно приписан на климатичните промени, тези управленски дефицити са тясно свързани с неправилното управление на природните ресурси и пренебрегването на социално-екологичните системи, което показва как игнорирането на взаимозависимостите между човека и околната среда може да задълбочи уязвимостта на дадено население.

3.4. Връзката между климатичните промени и трафика на хора

Климатичните промени увеличават риска от трафик на хора както в районите на произход, засегнати от екологичен натиск, така и по време на миграция. Въпреки че въздействието на внезапните бедствия върху трафика на хора често е по-ясно видимо в сравнение с ефекта на бавно настъпващите процеси (IOM, 2017), е установено, че тази престъпна дейност се увеличава както в райони, засегнати от постепенни процеси, така и в такива, засегнати от внезапни бедствия (Bharadwaj et al., 2022).

В зависимост от контекста, в някои случаи бавно настъпващите процеси могат дори да доведат до по-високи нива на трафик на хора. Например изследване на Международния институт за околна среда и развитие (IIED) показва, че нивата на трафик са били значително по-високи в район в индийски щат, засегнат от бавно настъпващи климатични процеси, в сравнение с район, засегнат от внезапни бедствия. Тази разлика може да се обясни с факта, че бавно настъпващите бедствия обикновено получават по-малко внимание в сравнение с внезапните събития. В такива случаи умерените суши трябва да бъдат управлявани от щатските правителства със собствени ресурси, което може да забави официалното им признаване. В резултат на това някои щати отлагат обявяването на суша, докато тя не стане достатъчно тежка, за да отговаря на условията за федерална помощ. Така много суши остават недокладвани или се обявяват твърде късно, което води до това засегнатото население да мигрира в условия на принуда, тъй като се бори да поддържа поминъка си и да осигури основните си нужди (Bharadwaj et al., 2022).

3.4.1. Вербуване в засегнатите (изходни) райони

Престъпни мрежи за трафик на хора насочват дейността си към засегнатите региони и се възползват от уязвими лица, които търсят възможности да възстановят живота си след бедствия, като са на-

ясно, че такива хора са по-склонни да прибягват до високорискови поведения и потенциално опасни стратегии за справяне. Например след циклон Сидр през 2007 г. в Бангладеш изследвания показват, че престъпни мрежи са започнали да действат в засегнатия регион (Munns & Katz, 2023).

Засегнатите групи от населението, водени от отчаяние, могат също да възприемат като възможност сътрудничеството с престъпни лица и групи. Например има случаи, в които мъже продават своите съпруги или други роднини, както и родители, които продават децата си (което също представлява форма на трафик). В тези случаи засегнатите лица възприемат тези действия като стратегии за справяне в контекста на тежките последици от променящия се климат (Bharadwaj et al., 2022).

Въпреки че трафикът на хора най-често се свързва с мобилност, съществуват и хора, засегнати от бедствия, които не желаят или не могат да се придвижат. Тази принудителна неподвижност може да остави населението силно уязвимо, тъй като възможността за миграция често представлява ключова стратегия за справяне при загуба на поминък (Brower, 2025).

3.4.2. Вербуване и трафик по време на миграция

Освен че насочват дейността си към засегнатите райони на принудително разселеното население, отделни лица и престъпни мрежи се насочват и към местата на дестинация на мигрантите - например в градските бедни квартали, където разселените лица се преместват, или в бежански лагери, създадени специално за настаняване на вътрешно разселени лица. Обикновено тези условия се характеризират с пренаселеност, липса на социална сплотеност и сигурност, липса на достъп до социални услуги, ограничени възможности за заетост и конкуренция за ресурси като храна или вода. Трафикантите се интегрират в лагерната среда и печелят доверието на общността,

което им помага да идентифицират потенциални жертви. Особено когато разселените лица са принудени да прекарват по-дълги периоди от време в такива условия, те стават все по-отчаяни и попадат в ситуации на принудителен труд, заробване за дългове, сексуална експлоатация или принудителен брак (Munns & Katz, 2023).

3.5. Уязвимост на климатичните мигранти към това да бъдат жертви на трафик

В публикация, посветена на взаимовръзката между климатичните промени и трафика на хора, Международната организация по миграция (2017) посочва, че „мигрантите, които посочват война, конфликт или природни бедствия като основна причина за напускане на местата си на произход, са по-склонни да бъдат уязвими към експлоатация и трафик на хора по време на своето пътуване в сравнение с тези, които мигрират по други причини".

Съществуват множество фактори, които обуславят уязвимостта на климатичните мигранти към трафик на хора, както по време на придвижването, така и в местата на тяхната дестинация. Някои от най-значимите сред тях са следните:

На първо място, взаимовръзката между климатичните промени, миграцията и трафика на хора е най-ясно изразена сред население, живеещо в несигурни или нестабилни икономически условия (например бедност, безработица, висока задлъжнялост, липса на образование и др.). Не непременно районите, които са най-силно изложени на екологични и климатични рискове, преживяват най-тежките последици, водещи до миграция и трафик, а по-скоро тези, в които общностите нямат капацитет да се справят с последиците от климатичните промени и където населението вече се сблъсква с икономически затруднения и ограничени ресурси за реакция при екстремни метеорологични явления (Munns & Katz, 2023). В резултат климатичните промени усилват съществуващите икономически уязви-

мости, увеличават податливостта към експлоатация и правят засегнатите групи по-склонни да прибягват до високорискови стратегии за справяне, като нередовна миграция, която може да ги изложи на риск от трафик на хора.

Въпреки това не само икономическите затруднения и загубата на подслон подтикват хората към подобни стратегии. Фактори като загуба на достъп до основна инфраструктура, включително здравеопазване, образование и социални услуги, както и ерозията на социалните мрежи, културното наследство и подкрепата от общността също могат да играят съществена роля (Brower, 2025).

Важен фактор е и характерът на въздействията от климатичните промени, особено екстремните метеорологични явления. Климатичната миграция често се класифицира като форма на „миграция по принуда“ (distress migration), поставяща засегнатите лица в ситуации, характеризиращи се с липса на алтернативни възможности (Avis, 2017). Освен това значителният натиск върху поминъка ускорява процеса на вземане на решения за миграция сред засегнатите групи. Това често води до непланирана или слабо планирана миграция като рискова стратегия за справяне, което увеличава уязвимостта към експлоатация и риска от трафик на хора (Brennan & Yea, 2025). Освен спешността на разселването, засегнатите от бедствия хора често се сблъскват с икономически ограничения, които ги карат да разчитат на нерегламентирани и небезопасни миграционни маршрути, възприемани като по-евтини от легалните канали за миграция (IOM, 2017).

Следователно климатичната миграция в голяма степен остава нерегулирана - хората не са официално регистрирани, което затруднява проследяването на тяхното движение (Bharadwaj, 2022). При преминаване на международни граници по нерегламентиран начин (без документи), хората имат ограничен достъп до държавна подкрепа, правна и трудова защита както по време на транзит, така и

в страните на дестинация (Munns & Katz, 2023). В съвкупност тези фактори увеличават уязвимостта към експлоатация, поради което недокументираните мигранти съставляват значителен дял от жертвите на трафик на хора (World Bank, 2023).

Като стратегия за справяне, хората, засегнати от бедствия, свързани с климата, могат да потърсят помощ от контрабандисти на мигранти. Въпреки това, тази практика увеличава вероятността превежданите нелегално лица да станат жертви на трафик на хора (IOM, 2017).

3.5.1. Други допринасящи фактори

Ролята на недобросъвестните посредници за набиране на работна ръка при улесняването на трудовата миграция представлява фактор, който също допринася за трафика. Тези посредници често улесняват придвижването от селски райони към райони с високо търсене на евтина работна ръка. Мигрантите често нямат официални трудови договори или писмени споразумения с работодатели или посредници, което ограничава достъпа им до правна защита (Bharadwaj, 2022). В същото време някои практики по набиране на работна ръка са свързани с експлоатация, включително принудителен труд.

Например в района на Сундарбанс след бедствия, свързани с климатичните промени, е установено, че посредници и изпълнители по наемане на работна ръка са се възползвали от нестабилните условия в засегнатите общности, като са набирали хора - особено жени и деца - чрез подвеждащи обещания за работа или брак. Отразявайки съществуващите полово обусловени разделения на труда, много жени и момичета впоследствие са били трафикирани към сектори с високо търсене като домакинска работа, секс индустрията и принудителни бракове, докато момчета са били трафикирани за принудителен труд в различни сектори (Molinari, 2017).

Друг фактор, който играе важна роля, е вече съществуващата

дейност по трафик на хора в засегнатите региони. Повечето от тези общности са с ниски доходи и вече са уязвими и изложени на риск от трафик. Системите за правоприлагане в съответните държави често изпитват затруднения да се справят с трафика на хора и други форми на съвременно робство дори в „нормални“ условия, а по време на и след бедствия това става още по-трудно, като много от тези групи остават без защита.

3.5.2. Социално-политически фактори на национално ниво

Важно е да не се пренебрегват социално-политическите фактори при разглеждането на климатичните промени и свързаните с тях последици. Липсата на или недостатъчния брой ефективни системи за подкрепа (като стратегии за управление при бедствия и програми за социална защита) води до задълбочаване на уязвимостта, което намалява устойчивостта и адаптивния капацитет на обществата. В повечето страни с ниски и средни доходи липсват достатъчно ресурси и инфраструктура за осигуряване на хуманитарна, икономическа и социална защита на принудително разселените лица (Munns & Katz, 2023). В същото време липсата на или недостатъчния брой системи за ранно предупреждение за рискове, свързани с климатичните промени и последиците от тях, играе ключова роля за неспособността на социално-политическите системи да защитят поминъка, живота и имуществото на засегнатите лица (Bharadwaj, 2022). Следователно слабостите в правовия ред и неефективните управленски структури също оказват влияние както върху превенцията, така и върху управлението след бедствия (Munns & Katz, 2023).

Например, данни от изследвания на два района в Индия, които илюстрират връзката между климатичните промени, миграцията и трафика на хора, показват, че засегнатите общности често не разполагат с адекватни стратегии и ресурси за справяне с климатичните рискове. Това включва недостатъчна инфраструктура за справяне с наводнения и циклони, ограничен достъп до съоръжения като убе-

жища при наводнения, напоителни системи, обществени центрове и надеждни източници на питейна вода, както и недостатъчно осигуряване на помощни материали след бедствия. В подобни условия е установено, че част от най-уязвимите лица прибягват до високорискови стратегии за справяне - като нерегламентирана миграция, която води до трафик на хора (Bharadwaj, 2022).

3.5.3. Специфики, свързани с половете

Според UNICEF климатичните промени увеличават вероятността засегнатите момичета да бъдат принудени да поемат по небезопасни миграционни маршрути, което повишава риска от попадане в съвременни форми на робство. Момичетата са особено уязвими към трафик на хора, най-вече по време на и след екстремни метеорологични явления. Тези рискове се засилват допълнително, когато те са ангажирани със събирането на основни ресурси като храна, вода и дърва за огрев или когато живеят във временни убежища или бежански лагери (Pegram & Colon, 2020).

Същевременно изследвания от Сундарбан и други региони в Индия показват, че в следбедствени условия се наблюдават по-високи нива на насилие, основано на пола, експлоатация и трафик на хора, като особено засегнати са момичетата и жените. Тези явления са свързани с фактори като разпад на семействата и повишен стрес, загуба на препитание и мрежи за социална подкрепа, нарушаване на социалните норми и защитни механизми, разселване в несигурни лагери за помощ при бедствия и засилена физическа и социално-икономическа уязвимост (Molinari, 2017).

Международната организация по миграция (IOM, 2017) също така посочва, въз основа на съществуващи данни, че жените и домакинствата, ръководени от жени, са особено уязвими към трафик на хора, както и децата, които са разселени или останали без родители вследствие на бедствия, причинени от промените в климата. В съ-

щото време организацията подчертава необходимостта от допълнителни изследвания, за да се разберат по-добре различията в уязвимостта към трафик на хора между мъже, жени, момчета и момичета в условията на променящ се климат.

3.6. Примери за връзката между трите явления и съществуващи доказателства

Обемът от емпирични доказателства за връзката между климатичните промени, миграцията и трафика на хора нараства. Климатичните промени водят до високорискови миграционни модели, свързани както с внезапни, така и с бавно настъпващи бедствия, което увеличава уязвимостта на засегнатите групи от населението към трафик на хора и практики, наподобяващи робство (Munns & Katz, 2023).

3.6.1. Азиатско-тихоокеанският регион

В специализирана публикация Международната организация по миграция (IOM, 2017) представя примери от Азиатско-тихоокеанския регион, които илюстрират връзката между климатичните промени, човешката мобилност и трафика на хора. Регионът е най-населеният в света - с над 4,2 милиарда души. Той се характеризира и с високи нива на човешка мобилност: както вътрешна, така и международна миграция; както легални, така и нелегални миграционни потоци, включително трафик на хора. Миграцията в рамките на региона е предимно вътрешна и често се проявява като преход от селските към градските райони. Трафикът на хора често се осъществява по същите маршрути и се извършва от организирани престъпни мрежи, като основни държави дестинации са Индия, Малайзия и Тайланд. Нередовната трудова миграция често е свързана с форми на експлоатация, които обикновено се асоциират с трафик на хора.

В същото време регионът е сред най-уязвимите към въздействията от климатичните промени, като е изложен на широк спектър от

природни рискове. Те включват както внезапни бедствия като циклони и наводнения, така и бавно развиващи се процеси като суши и покачване на морското равнище. Тези климатични явления оказват значително влияние върху човешката мобилност, като всяка година милиони хора са разселвани в региона. Забележима тенденция е нарастващият брой хора, разселени за продължителни периоди, които често са принудени да живеят в лагери или подобни условия. Поради това климатичните промени и други промени, настъпващи в околната среда, могат да предизвикат високорискови форми на миграция, обусловени както от внезапни, така и от бавно настъпващи процеси.

Съществуват също документирани доказателства за повишен риск от трафик на хора по време на и след природни бедствия, включително след цунамито в Индийския океан (2004 г.), циклон Сидр в Бангладеш (2007 г.) и тайфун Хаян във Филипините (2013 г.). В подобни ситуации е установено, че престъпни мрежи насочват дейността си към засегнатите общности, особено към уязвими групи като деца, вдовици и хора, търсещи работа чрез миграция. В някои случаи таргетират дори цели семейства, като особено домакинства, начело с жени, са изложени на повишен риск от експлоатация.

3.6.2. Географски обхват на наличните данни и значение за европейския контекст

Някои региони по света се оказват особено уязвими както към нарастващата честота и интензивност на бедствия, причинени от изменението на климата, така и към трафика на хора. Такива са страните с ниски и средни доходи в Южна Азия, Източна Азия и Тихоокеанския регион, Субсахарска Африка и Близкия изток. Тези региони се характеризират с висока изложеност на природни рискове, ограничен капацитет за адаптация и големи групи от населението, зависими от природни ресурси (Brouwer, 2025). Тъй като повечето съществуващи емпирични данни за връзката между промените в

климата, миграцията и трафика на хора се основават на изследвания, проведени именно в тези региони, резултатите могат да се различават в други географски контексти.

Въпреки че някои региони са непропорционално засегнати, няма държава или регион, които да са напълно защитени от климатичните промени или трафика на хора, тъй като и двете са глобални явления. Данните показват, че климатичните промени могат да засилят уязвимостите в различни социално-икономически контексти, въпреки че техните въздействия често са най-видими в региони, които вече се сблъскват със структурни предизвикателства.

Споменатото по-горе изследване на IIED показва, че тази динамика не се ограничава само до традиционно уязвими региони. Сравнителен анализ на два района в Индия (Palamu и Kendrapara) показва, че дори относително по-просперiращи и стабилни региони могат да станат силно уязвими при нарастващ натиск, свързан с климатичните промени. Kendrapara, който някога е бил сред най-плодородните и икономически стабилни райони в щата Odisha, исторически е привличал имигранти поради продуктивната си земя и благоприятните условия. За разлика от това, емиграцията в региона е сравнително ново явление, обусловено от нарастващите въздействия на климатичните промени, включително по-чести циклони, наводнения, покачване на морското равнище и деградация на земята. Тези промени подкопават поминъка, водят до спад в доходите, безработица и нарастваща задлъжнялост (Bharadwaj, 2022).

Въпреки по-високото ниво на грамотност, по-добрата инфраструктура и по-добрите икономически условия в сравнение с Palamu, населението в Kendrapara също става все по-уязвимо. И в двата района именно най-уязвимите групи са непропорционално засегнати и е по-вероятно да станат жертви на трафик. Това подчертава, че макар съществуващите социално-икономически условия да определят уязвимостта, климатичните промени могат да действат като мощен

„умножител на натиска“, разширявайки обхвата на рисковете дори към лица и социални групи, които преди това са били относително сигурни и защитени.

В този контекст, макар към момента да няма емпирични доказателства, които директно свързват климатичните промени, миграцията и трафика на хора в рамките на ЕС, анализ на Службата на Европейския парламент за парламентарни изследвания (EPRS) предполага, че може да се наложи ЕС да преосмисли своята перспектива към мобилност на хора поради изменението на климата - не само като дестинация за разселени лица, идващи от трети страни, но и като регион, в рамките на който има вътрешно разселване, свързано с климатичните промени. Докато настоящите политически рамки като Европейската зелена сделка са основно насочени към справяне с първопричините за климатичните промени, недостатъчният напредък в намаляването на емисиите може да наложи обръщането на по-голямо внимание на последиците от климатичните промени, включително климатичната миграция (Apap & Harju, 2023). От своя страна, миграцията може да увеличи уязвимостта на засегнатите региони и групи от населението, като по този начин създаде условия, които могат да бъдат използвани от престъпни мрежи, включително такива, свързани с трафик на хора.

4. Допълнителни измерения на връзката между климатичните промени и трафика на хора

Миграцията сама по себе си не води неизбежно до трафик на хора; въпреки това, при липса на подходящо регулиране тя може да увеличи уязвимостта към експлоатация. В същото време миграцията може да има редица положителни ефекти върху домакинствата. Тя може да подобри здравето и храненето, да увеличи покупателната способност и да разнообрази източниците на доходи. Миграцията може също така да повиши икономическата сигурност, да разшири достъпа до образование и възможности за заетост и да помогне на домакинствата да се справят с климатичния натиск, като им позволява да излязат от цикли на задлъжнялост и бедност, както и да укрепят способността си да спестяват и инвестират (Bharadwaj et al., 2022).

Тези изводи показват, че миграцията не е по своята същност негативно явление; по-скоро тя следва да бъде безопасна, доброволна и добре регулирана, за да се гарантира, че потенциалните мигранти са защитени и могат да вземат информирани решения.

4.1. Климатичните промени и трудовата експлоатация

Климатичните промени не само допринасят за повишена уязвимост към трафик на хора, но и изострят условията на трудова експлоатация. Както подчертават Brennan и Yea (2025), форми на заетост, които вече крият някаква сигурност за работниците, могат по-лесно да прераснат в ситуации на крайна експлоатация или трафик в контекста на климатичната криза. В много региони условията на труд се влошават поради повишаващите се температури, влошаването на състоянието на околната среда и зачестяването на екстремни метеорологични явления, като в някои случаи условията стават дори животозастрашаващи.

В същото време климатичните промени допълнително влошават

условията на лицата, които вече са подложени на експлоатация или трафик. Жертвите на трафик, които често работят в неформални или нерегулирани сектори като земеделие, строителство или рибарство, са особено изложени на рискове, свързани с променящите се условия на околната среда. С усилването на въздействията от изменението на климата тези работници могат да бъдат принудени да работят по-дълги часове при екстремни климатични условия с по-слаба защита и повишен риск за здравето, което допълнително задълбочава тяхната уязвимост (Brennan & Yea, 2025).

4.2. През призмата на системното мислене: динамиката на цикли на обратна връзка между изменението на климата и трафика на хора

Трафикът на хора и климатичните промени са свързани и чрез нелинейни взаимовръзки, които могат да формират самоподсилващи се (положителни) или балансиращи (отрицателни) обратни връзки.

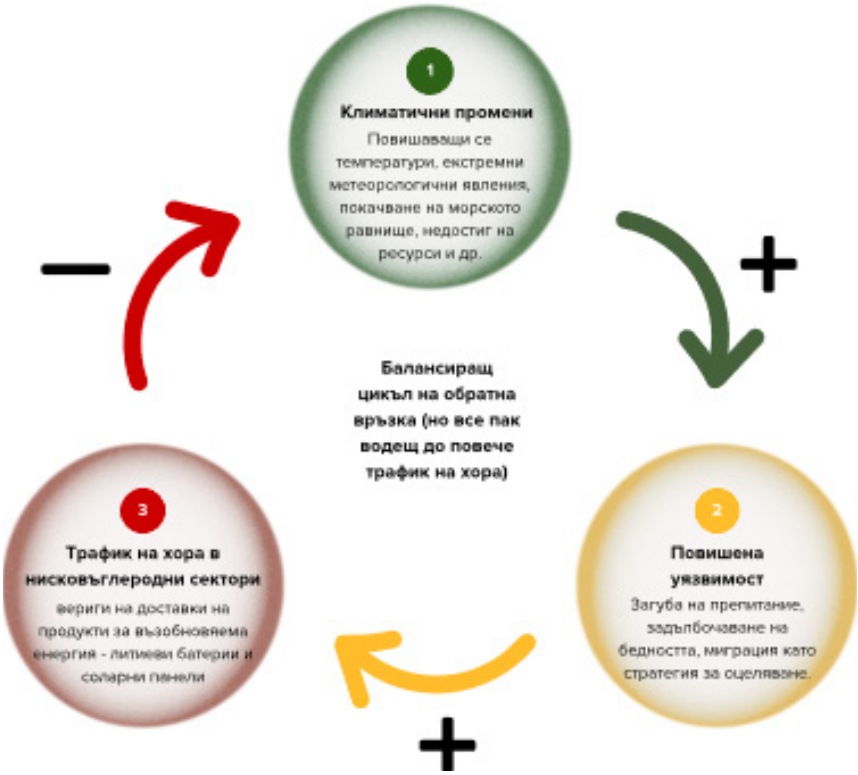
Както вече беше споменато, въздействията от изменението на климата увеличават уязвимостта на засегнатите лица към трафик. Същевременно много сектори, свързани с принудителен труд и експлоатация - като интензивно земеделие, животновъдство, рибарство, горско стопанство, минно дело и строителство - допринасят значително за влошаването на състоянието на околната среда, както и за климатичните промени. По този начин експлоататорските практики не само възникват вследствие на уязвимост, предизвикана от климатичните промени, но и допринасят за допълнително влошаване на околната среда, което от своя страна засилва климатичните въздействия. Това създава самоподсилващ се цикъл на обратна връзка, при който климатичните промени водят до уязвимост и експлоатация, а експлоатацията води до допълнително емисии на парникови газове, допринасяйки още повече за изменението на кли-

мата. Човешката мобилност при липса на безопасни и легални пътища представлява ключов елемент от тази взаимовръзка, действайки като основен рисков фактор за трафик на хора, който все повече се влияе от климатичните промени (Brouwer, 2025).

Фигура 1. Пример за положителна обратна връзка (индустрии с високи емисии на парникови газове)

Въпреки това, принудителен и детски труд е установен и във веригите на доставки на продукти за възобновяема енергия, включително литиеви батерии и соларни панели, които са в основата на зеления преход. Това подчертава по-сложна динамика: макар тези индустрии да целят ограничаване на климатичните промени, те все пак могат да разчитат на експлоататорски трудови практики (Brouwer, 2025).

Фигура 2. Пример за отрицателна (балансираща) обратна връзка (нисковъглеродни индустрии)

В този смисъл усилията за справяне с екологичните предизвикателства не водят автоматично до положителни социални резултати. Въпреки че в този случай се формира балансираща обратна връзка, тя не представлява изцяло благоприятна или „балансираща“ динамика, а отразява по-широк системен проблем, при който експлоатацията продължава както в сектори с високи емисии, така и в нисковъглеродни сектори. Независимо дали индустриите допринасят за климатичните промени или се стремят да ги ограничат, продължаващото наличие на трафик на хора и принудителен труд в различни сектори подчертава глобалния и многоизмерен характер на проблема и неговата дълбока вкорененост в съвременните икономически системи.

5. Заключение

Връзката между климатичните промени, миграцията и трафика на хора става все по-очевидна, като нейната сложност се отразява върху по-широки социални, икономически и екологични предизвикателства. Нарастващ обем от изследвания показва, че климатичните промени действат като „умножител на заплахи", засилвайки съществуващите уязвимости и създавайки условия, при които експлоатацията и трафикът на хора могат да се разпространяват. В същото време водещи институции, включително Международната организация по миграция, подчертават, че тази връзка остава недостатъчно изследвана, както и слабо отразена в политиките както на национално, така и на международно ниво. Това подчертава спешната необходимост от системно интегриране на взаимовръзките между трите явления в процесите на разработване на политики.

Въпреки нарастващото внимание върху темата съществуват значителни пропуски в научните изследвания. Сегашните доказателства до голяма степен се основават на отделни казуси и са географски концентрирани - от региони като Южна и Югоизточна Азия. Необходими са повече мащабни количествени изследвания, за да се разберат по-добре причинно-следствените връзки между климатичните промени и трафика на хора, включително относно ролята на бавно настъпващите екологични промени. Необходими са също допълнителни изследвания, за да се установи кои групи от населението са най-уязвими и при какви условия. Разширяването на географския обхват на изследванията и задълбочаването на доказателствената база са от съществено значение за формулирането на ефективни и целенасочени политики.

Друг извод е липсата на ясни дефиниции и правно признаване на мобилността, свързана с климатичните промени. Липсата на международно съгласувана терминология и защитни законови рамки за климатичните мигранти води до пропуски, свързани с тяхната защита, и може да тласне засегнатите групи към нередовна миграция,

като по този начин увеличи тяхната уязвимост към експлоатация и трафик. Преодоляването на този пропуск е от съществено значение, за да се гарантира адекватна защита за най-силно засегнатите от климатичните промени. В този контекст подобряването на управлението на миграцията е от решаващо значение - не само за намаляване на рисковете, но и за да може миграцията да бъде припозната като положителна стратегия за адаптация, която повишава устойчивостта към екологични промени.

Същевременно политическите отговори на предизвикателствата следва да надхвърлят реактивните подходи и да поставят по-голям акцент върху превенцията чрез адресиране на първопричините за съществуващите уязвимости. Тъй като климатичните промени засилват съществуващите неравенства - като бедност, неравенство между половете, дефицити на управлението и влошаване на състоянието на околната среда - ефективните мерки следва да се съсредоточат върху укрепването на социално-икономическата устойчивост. Това включва инвестиции в устойчива на климатични въздействия инфраструктура, готовност при бедствия и системи за ранно предупреждение, механизми за социална защита и устойчиви възможности за препитание. Чрез намаляване на структурните уязвимости подобни мерки могат да ограничат условията, които трафикантите експлоатират, и да намалят вероятността засегнатите групи да прибягват до високорискови стратегии за справяне.

Тясно свързана с това е необходимостта от по-интегрирани и системни подходи при разработването на политики. Сложността на връзката между климатичните промени, миграцията и трафика на хора демонстрира, че тези проблеми не могат да бъдат разглеждани изолирано. Подходът на системното мислене позволява на политиците да разберат по-добре взаимовръзките, да идентифицират самоподсилващи се механизми и да предвидят иначе непредвидими последици. Подобен подход подпомага разработването на интегрирани стратегии, които едновременно обхващат адаптацията към

климатичните промени, опазването на околната среда, управлението на миграцията и борбата с трафика на хора.

Важно е също така да се избягва опростяването при разглеждането на взаимовръзките. Макар климатичните промени да са важен фактор за социалната уязвимост, те не бива да се разглеждат изолирано или като единствена причина за миграцията и трафика на хора. Промените в околната среда винаги са били част от човешката история, а уязвимостта се формира от по-широк набор от социално-политически и икономически фактори, включително недостатъци в управлението и ограничен институционален капацитет. В същото време е важно да се признае, че съвременните климатични промени са резултат от човешка дейност и следователно са тясно свързани със системите на управление, политическите решения и моделите на икономическо развитие. Представянето на климатичните промени като абстрактен или независим фактор крие риск да се прикрият основните човешки и институционални решения, които допринасят както за влошаването на състоянието на околната среда, така и за социалната уязвимост. Затова ефективните политики следва да поставят по-голям акцент върху управленските структури и отчетността, като гарантират, че политическите решения отчитат дългосрочните си въздействия върху обществото и екосистемите.

В един все по-взаимосвързан и глобализиран свят предизвикателства като климатичните промени, миграцията и трафикът на хора стават все по-сложни и взаимозависими. Справянето с тях изисква не само по-задълбочено академично разбиране, но и по-координирани, ориентирани към бъдещето и интегрирани политически действия. Разпознаването и адресирането на тези взаимовръзки е от съществено значение за гарантиране както на сигурността, така и на устойчивото развитие в условията на ускоряващи се глобални промени.

---

1 Междуправителственият панел по изменение на климата (IPCC) е широко признат като водещият световен авторитет в областта на климатичната наука.
2 В системата за калибриран език на IPCC терминът „с голяма вероятност“ означава вероятност за настъпване над 90%.

6. Използвани източници:

1. Swing, W. L. (2016, September 19). MIGRATION IS OUR HISTORY, REALITY AND FUTURE. IOM Blog. https://weblog.iom.int/migration-our-history-reality-and-future

2. International organization for Migration. (n.d.). ENVIRONMENTAL MIGRATION. iom.int. Retrieved February 2, 2026, from https://environmentalmigration.iom.int/environmental-migration

3. International Organization for Migration. (2019). Glossary on migration (International Migration Law No. 34). https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf

4. Ayesha Tandon. (2024, April 11). How does climate change drive human migration? Carbon Brief. https://interactive.carbonbrief.org/climate-migration/index.html

5. Intergovernmental Panel on Climate Change. (2007). Climate change 2007: The physical science basis. Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change (S. Solomon, D. Qin, M. Manning, Z. Chen, M. Marquis, K. B. Averyt, M. Tignor, & H. L. Miller, Eds.). Cambridge University Press.

6. UNFCCC. (2012). Slow onset events: Technical paper (FCCC/TP/2012/7). Secretariat of the United Nations Framework Convention on Climate Change. https://unfccc.int/documents/7429

7. Seneviratne, S. I., X. Zhang, M. Adnan, W. Badi, D. Dereczynski, A. Di Luca, S. Ghosh, I. Iskandar, J. Kossin, S. Lewis, F. Pinto, I. F. T. Pires, K. Raghavan, C. Singh, & C. U. A. (2021). Weather and climate extreme events in a changing climate. In Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Masson-Delmotte, V., P. Zhai, A. Pirani, S. L. Connors, C. Péan, S. Berger, N. Caud, Y. Chen, L. Goldfarb, M. I. Gomis, M. Huang, K. Leitzell, E. Lonnoy, J. B. R. Matthews, T. K. Maycock, T. Waterfield, O. Yelekçi, R. Yu, & B. Zhou (eds.)]. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/9781009157896.013

8. NASA. (2024, October 23). Evidence - NASA Science. NASA Science. https://science.nasa.gov/climate-change/evidence/

9. Ionesco, D. (2019, June 6). Let's talk about climate migrants, not climate refugees. United Nations Sustainable Development. https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2019/06/lets-talk-about-climate-migrants-not-climate-refugees/

10. Apap, J., & Harju, S. (2023). The concept of "climate refugee." In https://www.europarl.europa.eu/. European Parliamentary Research Service. https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2021)698753

11. International Labour Organization, Walk Free, & International Organization for Migration. (2022). Global estimates of modern slavery: Forced labour and forced marriage. International Labour Organization. https://www.ilo.org/publications/global-estimates-modern-slavery-forced-labour-and-forced-marriage-1

12. Anti-Slavery International. (2025, December 9). Migration and trafficking. antislavery.org. https://www.antislavery.org/what-we-do/migration-and-trafficking/

13. European Commission. (2019). The European Green Deal (COM/2019/640 final). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52019DC0640

14. Bharadwaj, R., Chakravarti, D., Karthikeyan, N., Hazra, S., Daniel, U., Topno, J., & Abhilashi, R. (2022). Climate change, migration and vulnerability to trafficking. International Institute for Environment and Development. https://www.iied.org/20936iied

15. Pegram, J., & Colon, C. (2020). Are climate change policies child-sensitive? United Nations Children's Fund (UNICEF). https://www.unicef.org/media/72561/file/Are-climate-change-policies-child-sensitive-2020_0.pdf

16. International Organization for Migration. (2017). THE CLIMATE CHANGE–HUMAN TRAFFICKING NEXUS. https://publications.iom.int/books/climate-change-human-trafficking-nexus

17. Brouwer, J. (2025). Human Mobility and Vulnerability to Trafficking in Persons in the Context of Climate Change, Environmental Degradation, and Disasters. Assessment of the Available Evidence. International Organization for Migration. https://migrantprotection.iom.int/en/resources/report/human-mobility-and-vulnerability-trafficking-persons-context-climate-change

18. Munns, N., & Katz, G. (2023). Climate- and conflict-induced migration and modern slavery: challenges and opportunities for action. Justice and Care. https://justiceandcare.org/app/uploads/2023/03/Justice-and-Care-Issue-Brief_Migration_Climate-and-Conflict_Mar23.pdf

19. The Internal Displacement Monitoring Centre. (2025). Global Report on Internal Displacement. In https://api.internal-displacement.org. https://api.internal-displacement.org/sites/default/files/publications/documents/idmc-grid-2025-global-report-on-internal-displacement.pdf?_gl=1*hzls2q*_ga*NzYyMTU4Njc1LjE3NzU2NzU0MzE.*_ga_PKVS5L6N8V*czE3NzU2NzU0MzEkbzEkZzAkdDE3NzU2NzU0MzEkajYwJGwwJGgw

20. Molinari, N. (2017). Intensifying Insecurities: The impact of climate change on vulnerability to human trafficking in the Indian Sundarbans. Anti-Trafficking Review, 8. https://doi.org/10.14197/atr.20121784

21. World Bank. (2023). WORLD DEVELOPMENT REPORT 2023. https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/c1522c0b-6d35-491d-a008-e76535b53291/content

22. Avis, W. (2017). Scoping study on defining and measuring distress migration. Governance and Social Development Resource Centre. https://www.gsdrc.org/wp-content/uploads/2017/04/HDR1406.pdf

23. Institute for Economics and Peace. (2020). Over one billion people at threat of being displaced by 2050 due to environmental change, conflict and civil unrest [Press release]. https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2020/09/Ecological-Threat-Register-Press-Release-27.08-FINAL.pdf

24. United Nations. (n.d.). Climate change recognized as 'threat multiplier', UN Security Council debates its impact on peace |

COMMISSION DE CONSOLIDATION DE LA PAIX. https://www.un.org/peacebuilding/news/climate-change-recognized-%E2%80%98threat-multiplier%E2%80%99-un-security-council-debates-its-impact-peace

25. Berkes, F., & Forke, C. (2000). Linking social and ecological systems for resilience and sustainability. Cambridge University Press. https://assets.cambridge.org/97805217/85624/excerpt/9780521785624_excerpt.pdf

26. Internal Displacement Monitoring Centre. (n.d.). Disasters and climate change. www.internal-displacement.org. https://www.internal-displacement.org/disasters-and-climate-change/

27. United Nations High Commissioner for Refugees. (n.d.). Master glossary of terms. www.unhcr.org. https://www.unhcr.org/glossary

28. Von der Kammer, R., Dinc, P., & Eklund, L. (2025, December 18). THE DROUGHT-MIGRATIONCONFLICT NEXUS. unu.edu. https://collections.unu.edu/eserv/UNU:10394/INWEH_Report_Drought_Migration_Conflict_2025.pdf

29. Giovagnoni, B., & Van Schooneveld, A. (2022, January 25). The History of Human Trafficking. The Exodus Road. https://theexodusroad.com/history-of-human-trafficking

Тази аналитична статия е създадена в рамките на проект „Укрепване на капацитет, обмен на опит и изследователска дейност в сферата на сигурността“, с номер BG65ISPR001-3.004-0002, по договор № 812108-68-02.10.2024, финансиран по Програмата на Република България по фонд „Вътрешна сигурност“ за периода 2021 – 2027 г.

Цялата отговорност за съдържанието на материала е на неговия автор и фондация „Европейски институт“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на ЕС и Отговорния управляващ орган.